

Takega stopnjevanja v »Logarjevih« ni! Bolj bi učinkovala igra na odru, če bi nam bil pokazal pisatelj Janka že s početka na domačih tleh, in če bi se igra končala s četrtim dejanjem, z drugimi besedami, če bi bil napravil Stritar Janka za glavnega junaka svoje drame.

Toda njemu niti šlo ni za to, da se igra uprizori, in zato mu nimamo tudi ničesar očitati . . .

Kdor ima prejšnjih šest zvezkov Stritarjevih »zbranih spisov«, si omisli brez dvojbe tudi sedmega. Saj bi bilo škoda, če bi ne imel popolne zbirke . . .

Z.

Zgodovina slovenskega slovstva. IV. del. Drugi zvezek. Spisal prof. dr. Karol Glaser. Izdala »Matica Slovenska«. V Ljubljani 1899. Str. 153.—312.

Letos smo dobili drugi zvezek IV. dela; konec izide prihodnje leto. Ta del obsega »znanstveno in zabavno-poučno slovstvo«. Prof. Glaser je menda čutil, da njegove moči ne zadoščajo več, zato si je poiskal pomočnikov. Sam je obdelal zgodovino (zemljepisje, narodopisje, potopisje), jeziko slovje, prirodoslovje in narodno gospodarstvo, Benkovič pa je prevzel modroslovje, bogoslovje, cerkveno umetnost in bibliografijo, Ravnikar pa vzgojslovje. Škoda, da prof. Glaser že poprej ni prišel do tega spoznanja ter že prejšnje dele odločil raznim pisateljem-strokovnjakom.

Občni pregled zgodovine je prepovršen. Tak pregled bodi jedrnat in popoln, da se iz njega koj spozna prava slika dotičnega znanstvenega delovanja, ali ga pa ni treba. Tam bi bilo omeniti, kako je raziskovanje naše zgodovine napredovalo, kako so se podrli stari nazori o različnih vprašanjih i. t. d. V pregledu bi se lahko tudi omenili tisti znanstveniki, ki so si že pridobili ime, a še ne sodijo v zgodovino, ker je njihovo delovanje mlajše, n. pr. Vladimir Levec, Ivan Kunšič; čemu jima je dal Glaser poseben odstavek, ako ne pove o njih drugega nego to, da noče pisati o njih, ker so izšli njihovi spisi po l. 1895. Da bi stal Davorin Trstenjak na čelu mlajših pisateljev, to naj bi se omenilo na koncu prejšnje dobe; zakaj na čelu novega delovanja stoji dr. Kos, ki pobiva Trstenjakove krive nazore.

V posameznostih se drži Glaser prejšnjih načel. O vsakem pisatelju pove par dat o njegovem življenju ter našteje par važnejših spisov. Žal, da tudi tukaj pogrešamo kritične sodbe avtorjeve; premalo je ločil in poudarjal, kateri spisi imajo pravo, izvirno znanstveno vrednost, kateri so samo kompilacije. Vsi pisatelji so mu skoro enakovredni — neznamenit župnik in kritičen zgodovinar! Prepustil se je povsem slučaju. Njemu ni merodajna pisateljeva važnost, temuč o komer je dobil slučajno več podatkov, o tem je poročal obširneje in narobe. Tako je privoščil Frančišku Jančarju dve(!) strani, dočim je prof. Vrhovec deležen samo pol strani! To je v kvar knjigi, ker izgubi vsled tega preglednost. Tudi prejšnjo metodo, da je dal neznatnejšim literatom drobnejši tisk ali jih celo pomaknil pod črto, je opustil popolnoma, tako da imamo v isti knjigi razne metode.

Avtor se včasih sam ne spozna več v svoji knjigi. Na str. 156. obžaluje pod črto, »da o Trdini ni mogel izvedeti življenjepisnih podatkov.« Pozabil je pač, kar je že pisal o njem v III. delu svoje knjige na str. 192., ali pa naj bi bil še enkrat pogledal v Marnov »Jezičnik« XXX., str. 48.—52., kjer bi bil našel, kar je potreboval. Seveda motilo ga je menda to, ker je Trdino v III. delu imenoval Janeza, v IV. delu pa ga je krstil za Ivana. Janez Parapat bi bolje sodil

v prejšnjo dobo. Vsebina Cassiodorovega pisma (str. 169.) je z ozirom na osnovo Glaserjeve zgodovine nepotrebna. Nisem se mogel prepričati, ali se je držal Glaser principa, da navede vse spise kakega pisatelja ali samo važnejše; dočim je namreč po nekod oménil najneznatnejši članek, je pri drugih izpustil važne spise. Jesenko je n. pr. napisal knjižico »Časnikarstvo in naši časniki«. Pri dr. Murku, Oblaku i. dr. je izpuščena cela vrsta spisov; sploh bi se bilo lahko omenilo, da se je Murko obrnil docela k literarni zgodovini. Mnogokrat mi ni jasno, zakaj je Glaser kakega znanstvenika uvrstil v to ali ono skupino; zakaj je n. pr. M. Pleteršnik (str. 186.) prišel med šolnike? Ali zato, ker je profesor? Kunčič in Lajh ne spadata med jezikoslovce, Lekše ne med literarne zgodovinarje; Jos. Marn pa, ki je v svojem »Jezičniku« od l. 1870. do 1892. (ne 93.!) zbral bogat vir za slov. lit. zgodovino, iz katerega je v obili meri črpal tudi Glaser sam, tiči v prejšnji dobi (III. str. 176.). In tako je zmedeno še mnogo in mnogočesa.

V »Potopisju« se je dr. Glaser tuptam malko urezal. O Aškercu n. pr. piše, da si je razširjal duševno obzorje v Carigradu ter tam dobil mnogo snovi za svojega »Pavliho na Jutrovem«. Tukaj Glaserju ni vsega verjeti. Aškerc je pač napisal par lepih popotnih pesmi in pa vrsto feljtonov »Izlet v Carigrad«, katere je dal tudi ponatisniti, a da bi bil za svojega »Pavliho«, katerega je spisal nekaj let po tem potovanju, dobil tam snovi, o tem dvomim. Saj biča Aškerc naše in občečloveške slabosti, samo obleko je dal Pavlihi orijentalško. O Celestinovi zgodovini ruske književnosti trdi dr. Glaser, da jo je odklonila tako hrvaška kakor slovenska »Matica«, ker je — »preučena«. Ta dva zavoda bi pač lahko protestirala zoper tako poniževanje, zakaj vzrok odklonitve je moral biti vsekakor drug; morda je bila presuhoparna?

Samo še par popravkov. Murko je rojen na Drsteli, ne Dosteli! Brošurico o Miklošiču je spisal 1883. leta, ne 1889.! Pagliaruzzi (str. 208.) je bil Jožef, ne Anton! Prvi pisatelj v oddelku »Slovstveni zgodovinarji« se je pisal Valenčak, ne Valenjak! Kaj pomenja opomba z zvezdico na str. 202.? Dr. Simonič ni v dvorni, temveč v vseučiliški knjižnici! Scheinigg se piše z dvema g (str. 215.)! i. t. d.

Da ima letošnji del vsaj nekaj zanimivega, to je deloma zasluga Benkovičeva. Njegova zasluga bi bila še večja, ako bi bil, spisujoč te odstavke, pomislil, da je literaren historik, a ne — duhovnik. Zakaj njegov del je dobil preveč strankarsko in tendenciozno lice. Tako zgodovino bi pričakovali od — »Leonove družbe«, a ne od »Matice«! Kar je napisal Benkovič o Mahničju, to je pravcata apologija, kakršne Mahnič-literat z ozirom na celotno slovensko slovstvo ne zasluži, čeprav je postal pozneje — škof! Mahničevo literarno delovanje je bilo, kolikor se je dotikalo slovenske beletristike, vprav herostratsko. Benkovič sam priznava, da je izvajal Mahnič iz pesmi take ideje in sklepe, kakršnih pesnik ni mogel namenoma učiti. Mahnič je bil torej črnogledec, ki je videl povsod strahove. V svojem fanatizmu bi bil najrajši uničil vso našo literaturo¹⁾ in izbil pero nadarjenemu pesniku Gregorčiču, ne da bi

¹⁾ In kaj je dosegel dr. Mahnič s svojim smešnoenostranskim literarnim kritikunstvom? Absolutno ničesar! Zakaj vsi tisti pisatelji in pesniki, ki jih je bil »anathematizoval« v svojem »R. K.«, so izdali svoje zbrane spise, ne da bi bili poprej prosili dovoljenja pri domišljavem »katoliškem« kritiku.

se bil ognil najostudnejših sredstev. Gotovo ni nikdar niti sanjal, da dobi zato v slov. lit. zgodovini tako apoteozo. Nočem sicer trditi, da Mahnič ni delal z najboljšim namenom, a to samo dokazuje, da je bil fanatik skrajne mere. Celo duhovniki so ga obsojali, in treba je bilo povsem nove generacije, katero je že v semenišču napojil z vsem svojim fanatizmom, dočim starejša generacija morda še danes ne odobrava njegovega delovanja, in zato je povsem opravičeno očitjanje, da je Mahnič mnogo mnogo kriv našega narodnega prepira. Benkovič pripisuje tudi Mahniču preveč pomena glede slovenskega kulturnega delovanja. Mahnič je pač sestavil »sistem političnemu delovanju po pristnih krščanskih načelih, ki bo služil poslej katoliškim Slovencem kot temelj njih versko-narodnemu stremljenju«, za — duhovnike in njihovo stranko, a za posvetno inteligenco ne boden njegov sistem nikdar merodajen! Da se »Mahničevo pero ni nikdar ponižalo do strasti osebne mržnje,« ni resnica. Ali se Benkovič še spominja, kako je pisal Mahnič o tržaški Márici, smešče jo »Marijca«, »Maričica« i. t. d.? Kako impertinentno in s kakim infernalnim sovražtvom je pisal o Gregorčiču in o Aškercu! Taka pisava ni bila dostojna katoliškega duhovnika. Res je, Mahnič je bil tako marljiv, tako vztrajen in tako neustrašen kakor malokdo, a med prve slovenske pisatelje vobče ga vendar ni šteti!

Zakaj se je Benkovič tako izogibal posvetnih modroslovcev? Vsaj v pregledu bi bil lahko omenil modroslovne spise pokojnega dr. Pajka in Ivana Bernika, ki je v tretjem letniku »Vesne« priobčil obširen in temeljit spis »Nekaj o lepem«, en spis pa je bil v lanskem »Letopisu«.

Benkovičev pregled bogoslovskega slovstva priča, da se je pri nas pač mnogo produciralo, da pa je vse brez prave vrednosti. Večinoma so le prevodi ali kompilacije; izvirnega pa je bore malo, in med pisatelji je le malo častnih izjem. Čemu je Jegličev citat na strani 255.? Nekaj podatkov o dr. Lampetu, ki so že na strani 235., se ponavlja na strani 255.! Frauheim (str. 268.) je slovenski Fram! Slovenska literatura o cerkveni umetnosti, zlasti o stavbarstvu je tako borna, da skoro ne zasluži svojega oddelka, pač pa je glede glasbe umestna opazka »o radikalizmu, ki hoče vse zatreti in zavreči v cerkvi, kar kaže količkaj narodnega duha.« (str. 286.). Pregledna pa je Benkovičeva »Bibliografija«.

Benkovič je preveč malenkosten: vsak duhovnik, ki si je napisal par pridig ter jih potem poslal kakemu cerkvenemu listu, ki menda ni bil posebno izbirčen, pač še ne sodi v slovensko literarno zgodovino. In ako ga je že hotel imenovati, zadoščalo bi samo ime in morda v oklepaju naslovi spisov; povsem nepotrebno pa je, da taki pisatelji, ko jih je omenil že v pregledu, dobe še svoj odstavek. Sploh pa bi se dalo razpravljati o vprašanju, ali sodi vse, kar je napisal Benkovič, v Glaserjevo knjigo. Jaz bi želel, da bi Benkovič še obširneje napisal vse to in da bi tako knjigo izdala »Leonova družba« . . .

Dr. Fr. Vidic.

K »Slovenski bibliografiji«. (Zbornik »Slovenske Matice«.)

Stalno objavlja »Slovenska Matica« slovensko bibliografijo, ki so jo pri našali dosedanjí »Letopisi« — tuintam s presledki — skoraj odkar obstoji zavod. Prvo bibliografijo je sestavil dr. Costa l. 1869. za l. 1868. in 1869. — Zanimivo bi bilo pregledovati dosedanje seznamke, ki bi — sami ob sebi mrtvi in suhoparni — oživel in nam, dasi so prvi manj popolni, glasno pričali o razvoju slovenske književnosti, o slovenskih težnjah, tudi — prepirih,